

Polemický dovětek k diskusi o reformě

Staronová ideologizace odborných pojmů?

Co značí pojem jednotné školy v historii a systému školství civilizovaných zemí? Mnohost jednoty - jednota v mnohosti.

Totalitní režimy a stoupcí mechanického sektářského myšlení ztotožňují jednotnou školu s dogmatickou uniformitou, zneužívají ideu, přednosti i slabiny jednotné školy pro své ideologické, politické a mocenské cíle, užívají termínu jednotná škola demagogicky jako politického hesla, ať již bojují za ni nebo proti ní.

Někteří neznalí "představitelé" našeho školství vydávají navíc jednotnou školu za vynález komunismu. Zřejmě ani nevědí /nebo až příliš vědí/, jak tím stoupcům diktatur nahrávají. **Uvedené hrubé falzifikace jsou ovšem v naprostém rozporu s historií i se skutečností soudobého světa.**

Idea a termín "**jednotná škola**" /High-School-System, Comprehensive school, école unitaire, Gesamtschule/, náleží k základním odborným pojmům naší i světové pedagogiky od dob J. A. Komenského. Jeho velkorysý projekt univerzální kultivace člověka a lidského světa zahrnuje školu zrození, útlého dětství, dětství, dospívání, mladosti, dospělosti, stáří i smrti. Dodnes jde o nedostižný ideál, který inspiruje odborníky i laiky všech zemí usilující o vzdělávání humánní, demokratické, ucelené a otevřené v dimenzi celoživotní i celospolečenské. Ideu jednotné školy odvodil Komenský z lidské přirozenosti a rovnoprávnosti, má být školou celého života, stejně jako celý život má být "školou".

Podstatou demokraticky jednotné školské soustavy /školy/ je odstraňování všech bariér plného rozvíjení všech lidí, neustálá univerzální přístupnost i prostupnost všech vertikálních i horizontálních vazeb vzdělávací soustavy, integrace jejích obecných /všelidských/ i speciálních /národních, profesionálních, skupinových a individuálních/ hodnotových orientací a permanentní optimalizace náležité souvztažnosti všech jejích prvků, vztahů i procesů.

Myšlenka jednotné školy - jako výraz hlubokého humanismu a demokratismu - se přirozeně nemohla prosadit ve feudální stavovské společnosti. Bez vulgárního "zgleichšaltování" by jí nemohly zneužít ani moderní autoritativní režimy, založené na diktatuře, privilegovaných třídách,

hierarchických stavech, dogmatismu a sektářské nesnášenlivosti. V širším měřítku byla společná škola realizována poprvé americkou revolucí, po vzniku USA, odkud se s postupující demokratizací rozšířila a šíří po celém světě.

V nejvyspělejších zemích /USA, Kanada, Japonsko, Austrálie .../ prochází dnes integrovanou primární a sekundární školou /na úrovni našeho 3. stupně/ až 90% veškeré populace. V Evropě zavedli integrovaný 2. stupeň r. 1962 ve Švédsku a v Itálii, r. 1968 ve Finsku, r. 1969 v Norsku, r. 1970 ve Španělsku, r. 1974 na Islandu, r. 1975 ve Francii a v Dánsku, r. 1976 v Anglii, Walesu a Řecku /viz Mitter, W.: Strukturfragen des Bildungswesens im internationalen Vergleich. In: Roth L. Hrsag., Pädagogik, Ehrenwirth, München 1991, str. 572 - 588/.

Jednotná /integrovaná, společná, bezbariérová/ škola soudobého demokratického světa nemá ovšem nic společného s její totalitní zkomolenou. Není uniformní, je mnohem otevřenější, diferencovanější a pružnější, než zkostnatělé školské systémy minulosti, které často nabízejí vlastně jen 2 - 3 "uniformy" místo jediné. Soudobé integrované školy disponují nevyčerpatelným rejstříkem specifických forem vyhovujících i nejnáročnějším speciálním individuálním, sociálním, regionálním i aktuálním zřetelům /např. volitelné předměty a větve, týmové vyučování a další prostředky diferencované výuky uvnitř určité školy nebo uvnitř kooperujících sdružení blízkých škol v homogenních i heterogenních skupinách .../. Umožňují mnohem svobodnější volbu vzdělávacích cest i měkčí, flexibilnější přestupy, které jsou žádoucí zejména v nevyzrálém středním školním věku od 11 do 15 let. Dovolují přirozený postupný výběr /selekcí/ talentů z celé populace i jejich gradaci, intenzivnější podporu typických i individuálních domén lidské tvořivosti, aniž by muselo docházet k rizikům předčasné a příliš jednostranné specializace, diskriminační demotivace, sociální vylučnosti, segregace a celkové pedagogické dezintegrace. Disponují totiž i společnými programy a společnou školní obcí, která je přirozeným kooperativním sociálním prostředím a spolehlivou školou občanů pluralitní participační demokracie. Jednotné školství je tak významným osvětovým /lidovýchovným/ prostředkem demokratického státu a tím i činitelem státotvorným a interkulturním. V rámci přirozeně integrované školní obce složené z představitelů celé populace lze řešit záležitosti společné, skupinové i individuální demokraticky, bez výsostné nadřazenosti jedněch a diskriminující vyřazenosti druhých.

Školství nejednotné je z větší části oživovaným dědictvím historie. Preferuje předčasné, příliš jednostranné scientistické, náboženské nebo praktické orientace, eliminace i separace, někdy již od 10. - 11. roku věku.

Nejednotné školy jsou uzavřenější. Mezi jednotlivými typy /někdy i stupni/ těchto škol jsou více nebo méně výrazné bariéry i rozdíly kvality /tzv. dualismus škol elitních a lidových/. Odpovídající školní obce jsou uvnitř homogennější, ale vnější rozdíly mezi nimi vykazují větší sociální distance, což zvyšuje pedagogická i politická rizika sociálních diskriminací i privilegované výlučnosti. Uvedené konstatování ovšem nevylučuje využití všeho dobrého z minulých i soudobých gymnázií.

V centru pozornosti nejvýkonnějších vzdělávacích soustav soudobého světa /USA, Japonsko .../ není posuzování a rozdělování edukantů, ale jejich plný osobnostní rozvoj, optimální uplatnění jejich nadání, talentů a tvůrčích schopností.

Ještě slovo k naší historii a současnosti. Idea jednotné školy byla u nás aktualizována v 19. století jako součást zamýšlené reformy již nevyhovujícího školství na sklonku habsburské monarchie. Po vzniku první republiky připravoval její realizaci první československý ministr školství Gustav Habrman. Úřednická vláda reformu na dlouho odsunula. Jednotná škola zůstala jednoznačným požadavkem učitelů s odvoláním na praxi školství v USA, kde se tehdy nejdůsledněji dodržovaly Komenského zásady. Podporoval jej téměř každý, kdo v československé pedagogice něco znamenal /O. Kádner, Fr. Drtina, J. Hendrich, O. Chlup, V. Příhoda, I. Dérer, V. Beneš - bratr prezidenta E. Beneše, B. Bydžovský, F. Plamínková, M. Horáková atd./.

Po 2. světové válce měla jednotnou školu v programu většina stran, které kandidovaly ve volbách r. 1946 /včetně strany p. ministra Adama, který tak ukvapeně a bez diskuse obnovu 8letých gymnázií prosadil/. Jako součást vládního programu ji jednomyslně schválilo celé Národní shromáždění, které také uložilo ministru školství /jímž tehdy nebyl Z. Nejedlý, ale národní socialista J. Stránský/, aby předložil návrh příslušného zákona. To ovšem učinil až Z. Nejedlý, když se stal ministrem školství po puči r. 1948. Z připravených projektů tak opět sešlo /viz např. Příhoda, V.: *Idea školy druhého stupně*. Brno, UN, 1945. Vrána, S.: *Základy nové školy*. Brno, UN, 1946/. Požadovaná a očekávaná demokratická, jednotná, vnitřně diferencovaná škola, experimentálně ověřovaná na reformních pokusných školách prof. dr. V. Příhody, se realizace nedočkala. **Pedagogický reformismus navazující na ideály humanity, demokracie, kritického realismu a lidové osvěty T.G.Masaryka byl po únoru 1948 zatracen a na místo diferenciacce byla posilována monopolní unifikace, třídní ideologie, sovětizace atd.**

Návrat k dualismu, který byl již za monarchie shledán nevyhovujícím přežitkem, nemůže vyhovovat dnešním nárokům, vyplývajícím z dalšího

stoletého vývoje. I svět dává přednost škole vnitřně diferencované, ale jednotné.

B. Blížkovský

O vzdělávací a kulturní politice

*Humánní, demokratická a realistická vzdělávací a kulturní politika
ČSFR*

- Navazuje na Masarykovo pojetí osvěty, na jeho kritický realismus, výzvu "k revoluci hlav a srdcí"

- Podporuje zdokonalování každého člověka i celého lidského světa. Usiluje o plnou kultivaci každé osobnosti, celé společnosti, včetně ochrany naší přírody. Brání člověka, lidi i přírodu proti krátkozrakému i agresivnímu sobectví, proti lidské omezenosti

- Podporuje obecné právo na vzdělání po celou dobu života na celém území ČSFR. Prosazuje stejné vzdělávací šance pro každého. Žádné talenty nesmějí být zmařeny. Nepřipustíme proto zvýšení nákladů rodin na vzdělání, které by vedlo k plýtvání tvůrčím potenciálem dětí, mládeže i dospělých - tím nejcennějším co máme. Investice do školství, kultury a vědy považujeme za prvořadou povinnost demokratického státu vůči občanům, poněvadž jsou klíčem k prosperitě, k lepší budoucnosti nás všech. Vzdělaní a tvořiví lidé jsou nejcennějším a nevyčerpatelným zdrojem hodnot každé obce, národa i světa. Budeme proto prosazovat dostatek prostředků pro tyto ušlechtilé cíle.

- Pozvedne hodnotu opravdového a pravdivého vzdělání, vrátí vzdělanosti, tvořivosti, podnikavosti a jakékoliv poctivé práci čelné místo v životě osobním a společenském.

- Odmítá nedemokratické neuvážené rozhodování, bezpracné prospěchářství, falešné nemorální jednání, nezasloužené výsady, neodbornost, pověrečnost a zaostalost. Zbaví školy veškerého balastu, byrokratismu a formalismu.

- Usiluje o vzdělání hodnotné a hodnototvorné, o propojení tvůrčí teorie a praxe. Podporuje aktivitu, samostatnost, iniciativu, sebezvzdělávání, plnou seberealizaci a tvořivost každého člověka

- Je fundovaná, ucelená a otevřená. Je založena na osvědčených zkušenostech světových i domácích. Vychází ze zásad "Učme se všichni od